

Отримано: 10 травня 2019 року

Прорецензовано: 22 травня 2019 року

Прийнято до друку: 23 травня 2019 року

e-mail: aykido10@ukr.net

o.tarnavska@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-6(74)-165-167

Галапчук-Тарнавська О. М., Міщук І. М. Формування навичок читання автентичних текстів на уроках англійської мови в основній школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НАУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 165–167.

УДК 371.671:811.111

Галапчук-Тарнавська Олена Михайлівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Міщук Інна Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

У статті окреслено особливості навчання читання англомовних текстів на середньому етапі навчання. Читання розглянуто як мета і засіб навчання іноземної мови. Змістом навчання читання на середньому ступені є оволодіння уміннями розуміти інформацію тексту із застосуванням мовної, контекстуальної здогадки. Читаючи текст, учні повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі, тобто оволодіти ознайомлювальним і вивчаючим читанням. В залежності від комунікативної мети, визначають три види читання: вибіркове, ознайомлювальне та вивчаюче читання. Подано класифікацію текстів для читання на уроках англійської мови в середній школі. Докладно описано основні етапи роботи з текстом. Здійснено аналіз системи вправ для читання автентичних текстів, які подані у підручнику.

Ключові слова: навчання читання, читання вголос, читання про себе, текст, види текстів, вправи для читання.

Olena Halapchuk-Tarnavska,

Ph.D. in Philology, Associate Professor of English Philology Department, Lesya Ukrainka Eastern European National University

Inna Mishchuk,

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor of English Philology Department, Lesya Ukrainka Eastern European National University

FORMATION OF READING SKILLS OF AUTHENTIC TEXTS AT THE ENGLISH LESSON AT SECONDARY SCHOOL

The article outlines peculiarities of teaching reading the authentic texts at the English lesson at secondary school. Taking into account the requirements of the current Program for secondary schools with in-depth study of foreign languages, the purpose of studying reading at the secondary level is to form a sufficient communicative competence in reading. This provides the ability to read and understand simple, authentic texts of different nature and type.

Reading is defined as a goal and means of teaching English. The content of reading instruction is the ability to understand the information of the text using linguistic, contextual prognostic skills. Reading the text, students should understand the main content and important details, that is, to acquire extensive and intensive reading skills. Extensive reading gives the general idea of the text, supplies new information and produces the eathetic impact on the reader. Intensive reading implies the understanding of all lexical units and grammar constructions. Techniques utilized at working with texts depend on the phase of training and goals at the lesson. Psycholinguistic characteristics of teaching reading are discussed. Efficiency of the pupils work at the lesson depends on how correct they define the type of reading they should apply for fulfilling the task. The stages at the lesson that teaches reading are described. The system of exercises that are suggested for teaching reading is analysed.

Key words: teaching to read, reading aloud, silent reading, text, types of texts, exercises for teaching reading.

Розширення і якісна зміна характеру міжнародних зв'язків, інтернаціоналізація усіх сфер політичного та економічного життя країни вимагає нових підходів до навчання іноземній мові у середній школі. Навчальний процес формується не тільки з урахуванням вміннь говорити, читати, слухати та писати англійською мовою, а й так званих софт скілз (вміння перекопувати, вести переговори, працювати в команді і т.ін.).

У зв'язку з підвищенням інтересу до вивчення іноземних мов в освітній галузі на уроках англійської мови використовуються матеріал, здатний урізноманітнити та вдосконалити процес навчання. Розширення мовних кордонів зумовлює потребу у висококваліфікованих, комунікабельних спеціалістах [2].

Дослідження підходів до навчання читання окреслено в розвідках низки вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Ю. Гапон, С. Ніколаєва, Л. Панова, В. Рогова, К. Скларенко, Г. Шерстобоева, К. Велес, К. Гудман, К. Робертсон, Ф. Сміт та ін.

Однак через багатоплановість ця проблема не підпадає під однозначне вирішення. Формування навичок читання англомовних автентичних текстів у загальноосвітніх навчальних закладах досі залишається не вирішеним, а особливо в процесі підготовки учнів основної школи. Тому деякі аспекти навчання читання автентичних текстів на середньому етапі навчання потребують подальшого вивчення як в теоретичному, так і в практичному аспектах (планах).

Мета статті полягає в ознайомленні з особливостями навчання читання автентичних текстів на уроках англійської мови в основній школі.

Беручи до уваги вимоги чинної Програми для середніх загальноосвітніх шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови метою навчання читання на середньому ступені навчання є формування достатньої комунікативної компетенції в читанні, яка забезпечує уміння читати і розуміти нескладні автентичні тексти різного характеру і типу. Змістом навчання читання на середньому ступені є оволодіння уміннями розуміти інформацію тексту із застосуванням мовної, контекстуальної здогадки.

Читаючи текст, учні повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі, тобто оволодіти ознайомлювальним і вивчаючим читанням. Під час вивчаючого читання учням дозволяється користуватися словниками [2].

Аналізуючи тексти запропоновані Програмою як матеріали для читання зауважимо, що у процесі навчання читання іншомовні тексти – як художні, так і публіцистичні – в основному застосовуються як засіб для розширення мовних знань учнів.

Прийоми роботи над текстом можуть бути різноманітними і залежати як від етапу навчання, так і від тієї мети, яку ставить перед собою вчитель. При цьому одночасно реалізується багато завдань – навчання граматиці, фонетиці, лексиці і перекладу. В основній школі розпочинається етап систематичної і послідовної роботи з автентичними матеріалами, зростає обсяг навчального матеріалу.

Зазначимо, що читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, під час якої учень сприймає і переробляє об'єктивно існуючий текст – продукт репродуктивної діяльності автора.

Нагадаємо, що основу читання складають дві операції: 1) операція зорового сприймання; 2) розуміння того, що було сприйнято зором. Зорові відчуття спричиняють дію внутрішнього моторного/ мовленнєворухового аналізатора. Тому читання супроводжується внутрішнім приговорюванням, яке є неповним під час читання мовчки, а під час читання вголос стає повним і розгорнутим.

Важливими для нашого дослідження є наукові напрацювання Френка Сміта (Frank Smith). У своєму доробку “*Understanding Reading*” дослідник описує психолінгвістичні особливості навчання читання як виду мовленнєвої діяльності. Процес сприймання і розуміння тексту пов’язаний з мисленням і пам’яттю. Під час читання читач виділяє в тексті окремі ланки і синтезує ці ланки в єдине ціле. Сприймання інформації та її осмислення в ідеалі повинні відбуватись одночасно. Але в учнів якість сприймання інформації буває різною. Це залежить від їх індивідуально-психологічних особливостей. Якість сприймання визначає характер і рівень розуміння тексту, повноту, глибину і точність розуміння [7].

Хоча існують різні підходи до особливостей розуміння тексту, більшість науковців визначають два основних рівня: рівень значення і рівень смислу, які і є важливими при навчанні читанню у середній школі [1].

До основних характеристик розуміння належать повнота, точність і глибина. Повнота відображає кількісну міру інформації, яка вилучена читачем з тексту. Чим більше фактів учень зрозумів у тексті, тим повніша інформація, яку він вилучив з тексту. Точність характеризує якісний бік сприйнятої школярами інформації, при цьому оцінюють точність/ правильність розуміння мовної форми тексту. Глибина виявляється в інтерпретації тексту. Вона залежить не лише від сформованості навичок та вмінь читання, а й від фонових знань читача та його інтелектуальних здібностей. Повноту і точність співвідносять з розумінням на рівні значення, а глибину – на рівні смислу [3, 4].

Основними вимогами до всіх текстів (художніх, наукових і публіцистичних), які використовуються у навчальному процесі, є:

1. Пізнавальна цінність текстів.
2. Лінгвокультурологічна цінність текстів. Тексти повинні містити фактичний інформацію з різноманітних галузей людських знань, а також матеріал про країну і народ, мова якого вивчається.
3. Зміст текстів повинен відповідати віку й інтересам учнів (рівню інтелектуального розвитку та їхнім пізнавальним запитам).

Автентичність матеріалів досягається через застосування у навчальному процесі засобів реального спілкування (художні тексти, публіцистичні статті, наукові повідомлення, листи, радіо- і телепередачі), використання країнознавчої та лінгвокраїнознавчої інформації [4].

В залежності від комунікативної мети, визначають три види читання: вибіркове, ознайомлювальне, вивчаюче читання [3, 4].

При вибірквому (переглядovому) читанні учні повинні скласти уявлення про тематику тексту. Необхідно і достатньо продивитися заголовки і підзаголовки для отримання даної інформації, швидко прочитати окремі абзаци або навіть речення, тобто переглянути їх. Цей вид читання передбачає сформованість в учнів умінь, необхідних для орієнтування в логіко-смісловій структурі тексту, знаходження та вибір нової чи заданої інформації та об’єднання її в логічне ціле за конкретною проблемою.

За ознайомлювального читання учень зосереджує увагу на основній інформації та ознайомлюється з конкретним змістом тексту. Такий вид інколи називають “читанням із загальним охопленням змісту” [3]. Це швидке читання і, зазвичай, здійснюється на матеріалі автентичних текстів. При такому читанні тексти не переказують та завдання не передбачають виконання письмових творчих робіт. У деяких випадках цей вид читання є читанням для задоволення [4].

Це все ж таки досить швидкий вид читання, адже темп ознайомлювального читання в три рази повільніший вибіркового.

Пізнавальні тексти служать матеріалом для читання, які містять важливу для учнів інформацію та мовні і смислові труднощі. А К. Робертсон (Callum Robertson) рекомендує з власного досвіду знімати мовні труднощі шляхом виконання передтекстових завдань [6].

Нарешті, за вивчаючого читання учні повинні повно зрозуміти інформацію, так як в подальшому будуть її використовувати. Тому вже у процесі читання працює установка на тривале запам’ятовування інформації. Зазначимо, що цей вид читання є досить повільним. Воно супроводжується зупинками і перечитуванням окремих місць.

У методичній літературі часто розрізняють текст для екстенсивного й інтенсивного читання. Тільки зміст тексту є об’єктом роботи під час екстенсивного читання, що ґрунтується на ознайомлювальному читанні, а під час інтенсивного читання учням дається інша комунікативна установка при повторному читанні тексту.

На думку К. Велес (Catherine Wallace) читання з повним розумінням тексту є найскладнішим видом читання. Здійснюється таке читання у повільному темпі для того, щоб учні повністю і точно зрозуміли текст та критично осмислили цю інформацію [8].

Процес оволодіння учнями іноземною мовою цілеспрямований і керований, оскільки вчитель вибудовує його за власним планом і реалізує під час спілкування на уроках та у позакласній роботі з учнями. В практиці своєї роботи вчитель, як правило, користується завданнями з читання, які розроблені авторами підручників. Ефективність роботи учнів на уроці

залежатиме від того, наскільки правильно буде визначено, який вид читання потрібно використати для виконання завдання.

Навчання читання починається з навчання читання вголос і за цим процесом вчитель може спостерігати безпосередньо. Читання вголос дає можливість зміцнити вимовну базу учня, а також є засобом навчання читання мовчки. Хоча процес читання мовчки не можна відстежити, існують шляхи керування цим процесом. Вправи на читання мовчки доцільно спочатку виконувати під контролем учителя на уроці. Ці вправи містять текст для читання мовчки або пошепки. Вибір тексту залежить від етапу навчання [4]. Вагаємо, що робота з читання тексту повинна здійснюватися в контексті того чи іншого його виду. Формування та підтримання інтересу до читання є одним із важливих завдань методики. А робота з художніми творами є ефективним способом підвищення інтересу до читання.

Структура завдання з читання складається з кількох елементів:

Передтекстові завдання (Pre-reading activities) – На цьому етапі рекомендовано проводити дискусію або мозговий штурм (*brainstorming activity*), що допоможуть зосередити учнів на певній тематиці та активізації необхідної лексики. Різноманітною може бути форма цього завдання. Доцільно використовувати малюнки і фотографії, невеличку вікторину (*quiz*) та різноманітні питання з метою активізації тематики та відповідної лексики. Такі завдання нагтовхують на здійснення прогностичного мислення та вираження власних передбачень і прогнозів відносно теми, що має розглядатись у тексті.

Текстові завдання (While-reading activities) – На даному етапі презентується текст. Текст може бути представлений безпосередньо у своїй оригінальній формі з тим вдосконаленням, що в ньому чітко позначені номери рядків та абзаців для більш зручної орієнтації в тексті. Текст часто модифікується, змінюється і саме завдання в залежності від виду читання. Так наприклад, у процесі читання тексту учням в одному із завдань пропонується у парах визначати порядок розташування вилучених перших “ключових” речень. Змінимо це завдання так: підсумуйте зміст кожного абзацу одним реченням або фразою (тезами).

Післятекстові завдання (Post-reading activities) – На цьому етапі за допомогою різноманітних запитань, *true/false questions*, *multiple-choice questions* відбувається контроль розуміння прочитаного (*Comprehension check*). Учень повинен узагальнити певні думки, оформити їх по-новому, передати синонімічними засобами. Варто зазначити, що чим вищий етап навчання і рівень учнів, тим більш варіативними будуть питання, призначені для контролю розуміння прочитаного [4]. За допомогою письма може реалізовуватись завершальна продуктивна фаза: написання есе, листа або виголошення промови. Доцільним є виконання будь-якого комунікативного завдання, що є доречним у заданій ситуації (із темою узгоджується логічно та передбачає використання відповідних мовних одиниць).

Підсумок (*Summarising*) – як ефективний вид післятекстового завдання можна запропонувати законспектувати прочитане. Наприклад: одним чи двома реченнями підсумувати зміст кожного абзацу, а потім всі речення поєднати у стисле резюме.

Підготовкою певного повідомлення в рамках проекту, виступу або участі в дебатах може завершитись робота з текстом. На думку Сью Гартон (*Sue Garton role-play, dramatizing*) (драматизація) є ефективним видом діяльності, який дуже часто застосовується саме на базі інформації, отриманої із щойно прочитаного тексту. Її учасники у рольовій грі використовують мовні засоби доволіно, на свій розсуд, але суттєво на вибір саме тих засобів, які щойно зустрілись, впливає мовний зміст прочитаного тексту [5].

Розглянемо фрагмент уроку з розвитку умінь читання та проаналізуємо вправи, які учням необхідно виконати при роботі з текстом “*Hello, People of Thailand*” [9, p 9]. Даний текст запропоновано для інтенсивного читання учнями середньої школи.

На передтекстовому етапі учні виконують вправи: на знаходження відповідності між запропонованим реченням і малюнком, на відповідність *true/false questions*. На етапі читання презентується текст. Текст розподілено на абзаци та пронумеровано. Завдання учнів полягає в тому, щоб читаючи текст, правильно пронумерувати абзаци і розтлумачити значення ввиділених слів у тексті. На післятекстовому етапі пропонується виконання вправи на знаходження в тексті опису місць, які зображені на фото. В такий спосіб, через підбір малюнків і їх описів здійснюється перевірка повного розуміння тексту учнями.

Розглянемо ще один фрагмент уроку з розвитку умінь читання та проаналізуємо вправи, які учням необхідно виконати при роботі з текстом

“*From Rags to Riches*” [9, p 16].

Відмітимо, що учні виконують такі самі завдання на передтекстовому та текстовому етапах. А на післятекстовому етапі завдання звучать таким чином: 1. Занотуйте інформацію з тексту групуючи її наступним чином та розкажіть про Ліз – героїню твору. 2. Опишіть її будинок, місце роботи, досвід, улюблені заняття та їжу, яку звикла їсти дівчинка. Для виконання таких завдань учням потрібно володіти вміннями узагальнення інформації та критичного мислення.

Отже, плануючи урок у основній школі, вчитель має враховувати не тільки тип і вид читання, рівень розуміння тексту, а також специфіку самих текстів і відповідність змісту текстів віку й інтересам учнів (рівню інтелектуального розвитку та їхнім пізнавальним та емоційним запитам).

Література:

1. Клычничкова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. Москва: Просвещение, 1983. С. 35–36.
2. Навчальна програма з іноземних мов для 5-9-х класів для ЗНЗ і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов затверджена наказом МОН від 07.06.2017 № 804.
3. Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Львів: Ленвіт, 2002. 319 с.
4. Панова Л. С. та інші. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах [Текст] : підручник. Київ: Академія, 2010. 328 с.
5. Garton Sue. Teaching With Technology, Programme 4. URL: <http://marylandpublicschools.org/about/Documents/DEE/ProgramApproval/Reading/SecondaryContentAreasInformation.pdf>.
6. Robertson Callum Action Plan for Teachers. URL: https://www.teachingenglish.org.uk/sites/teacheng/files/pub_action_plan.pdf.
7. Smith, F. Understanding Reading: A Psycholinguistic Analysis of Reading and Learning to Read (6th Edition). URL: https://archive.org/stream/UnderstandingReading-FrankSmith/frank-smith-reading_djvu.txt.
8. Wallace Catherine. Critical Reading in Language Education. Oxford: Oxford University Press, 2004. 256 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

9. Evans V., Dooley J. Enterprise 2 Coursebook. URL: <http://testlib.meta.ua/book/264302/>.